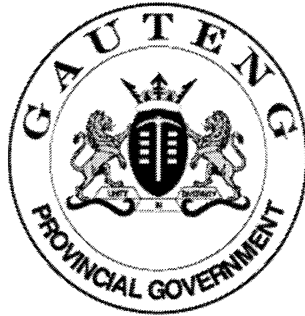

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN

OCTOBER / NOVEMBER
OKTOBER / NOVEMBER

2004

TSHIVENDA LUAMBO LWA DAMUNI
GIREIDI YA NTHA

(Bambiri La Vhuvhili)

HG

119-1/2

TSHIVENDA FIRST/PRIMARY LANG HG: Paper 2

8 pages

COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI

MAHASHO WA PFUNZO WA GAUTENG
MULINGO WA TSHITIFIKHEITI TSHA MATIRIKI

TSHIVENDA LUAMBO LWA DAMUNI
GIREIDI YA NTHA
BAMMBIRI LA VHUVHILI

TSHIFHINGA: Awara 3

MARAGA: 100

PFESANI:

- Mbudziso dzothe dzi fhindulwe nga luambo lwo kunaho.
- Mbudziso ndi tharu fhedzi.
- Khethekanyo ya A, B na C.
- Huna khethekanyo ya A mbudziso 1 i fhindulwe nga vhothe. (Khombe-Khombe)
- Kha khethekanyo ya A mbudziso ya u toolola kha B, kha C nangani ya vhubudziso vhuṭuku, arali na nanga ya vhubudziso vhuṭuku kha C, kha B nangani ya u toolola.

KHETHEKANYO YA A

**MBUDZISO 1
VHURENDI**

1. Vhalani tshirendo tshi re afho fhasi ni ḡo kona u fhindula mbudziso dzine dza ḡo tevhelda:

Bugu dzi dzhiwa nga mulayo Zwifhinga zwa u shumisa laiburari zwo vhewa Maḡuvha a u shumisa bugu na one o vhewa Wa pambuwa ndi u fhingula.	4
Fhethu afho a hu dzhenwi na mihwalo Ndi tshilomondundundu, hu lila bambiri A hu liwi, a hu nwiwi, a hu dahwi Hu la one maluvhi a sa furi.	8
Bugu dzi farwa nga a sina tshika U ḡwala-ḡwala khadzo ndi muila Wa dzi tomola bambiri wo fhisa makumba Bugu dzo kheruwaho dzi vhighwa ha vhahulwane.	12

- 1.1 Neani ṭhoho yo teaho ya tshirendo itshi. (1)
- 1.2 Ipfi fhingula li amba mini? (2)

- 1.3 Ndi zwifhio zwithu zwine zwa sumba uri fhethu ndi laiburari? Neani
zwiraru fhedzi. (3)
- 1.4 Laiburari i a nzela u shumiswa nga vhonnyi? (1)
- 1.5 Talutshedzani mutaladzi wa 8 tshitanza tsha vhuvhili. (2)
- 1.6 Ndi ngani bugu dzo kheruwaho dzi tshi vhighwa kha vhahulwane? (1)
- [10]

MBUDZISO 2

Mulisa - M.J. Mafela

Mbudziso 2 nangani mbili fhedzi.

- 2.1 Vhalani tshirendo tshi re afho fhasi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzine dzo do tevhela:

Khothekhathuli	
Yone-yone ambadzifhele, Muhatuli makone o ima nga dzawe, Muhatuli o fhumudza khothe, U ri "tshete khothe".	3
Bugu dza vulwa ho dzika, Muhatuli a thoma u hatula, A hu na zwileli zwa dzithutha, Mbudzi na tshedele u itela u sendela.	6
A hu na vhadzulatsini na vhatsinda, Vhothe vho khakha vho khakha, Tshigwevho ndi gai na nnda, I thamboni vha ya hu si na thikhwa.	9
A hu na muambeli, A hu na tshandanguvhoni, A hu na nemba ya lulimi, Ndi ri a hu shumi mali.	12
Khathulo ndi mbili. Ndi u ya thamboni, Ndi u ya mbofholowoni, A hu na tsha vhukati.	15
A si mali, A si pfunzo, A si vhushai, Ndi khathulotshete ya Gu.	18
	21
	24

- 2.1.1 Murendi u amba nnyi a tshi ri **Muhatuli makone**? (1)
- 2.1.2 Ndi ngani a tshi ri ndi ene muhatuli makone? Tikedzani. (3)

- 2.1.3 Khothe ine murendi a khou amba yone ndi khothe-de? (2)
- 2.1.4 Ndi ngani Muhatuli a tshi thoma nga u vula bugu musi a tshi hatula? (2)
- 2.1.5 Murendi uri a hu na zwifhio kha khothe iyi? Tikedzani. (4)
- 2.1.6 Ndi ngani khothe iyi i tshi dzhiwa sa ambadzifhele? Talutshedzani phindulo yanu nga tsumbo dzi bvaho kha tshirendo. (3)
- [15]

2.2 Vhalani tshirendo tshi re afho fhasi ni do kona u fhindula mbudziso dzi no do tevhela:

Nngu	
Ndi nngu-de dzi no la nama? Nngu dza mashimba, Dzi la malofha, Ndi phondi dzi pondaho zwipondwa.	3
Zwo itwa nga u divha huhulu hutuku, Uri mulisa ha poidzi ndi Muthu-muthu, U divha zwa khwanda, Dzi laho mathaga.	6
Dzi fhira phele nga vhuhali, Malofha a dzulela u elela nalani, Midzedze yo ima sa Mipaini ya Thathe, Luvhilo lwo tevhelaho mudagasi.	9 12
Ndo mangala, ndo tshuwa, Khadzo la vha dzanga, Zwo vha zwihulu kha shango langa, Hone dzi do pfa mudifho wa vhutungu seli.	15

- 2.2.1 Murendi u fanyisa nngu na mini? (2)
- 2.2.2 Nngu dzine murendi a khou amba ngadzo, dzi la mini? (1)
- 2.2.3 Ipfi **mashimba** li amba mini? (2)
- 2.2.4 Murendi u ri nngu idzi dzi takadzwa nga mini? (2)
- 2.2.5 Murendi u amba shango lifhio a tshi ri "shango langa"? (2)
- 2.2.6 Murendi u ri nngu idzi dzi toda mulisa-de? Tikedzani. (3)
- 2.2.7 Ndi ngani murendi a tshi ri "malofha a dzulela u elela nalani"? (3)
- [15]

2.3 Vhalani tshirendo tshi re afho fhasi u ri ni do kona u fhindula mbudziso dzi no do tevhelela:

Kholomo	
Musi ni pfuloni yanu ya vhuḁi, Ye na kumedzwa nga Mutshidizi. Ni mona-mona hoḁhe-hoḁhe, Naho mulisa o lavhelesa.	3
Ni khamedzana nga mananga anu. Na rogoelana lu pḁsaho vhuḁungu. Zwi khathula mbilu ya mulisa. Naho na mu zwondolola no sinyuwa.	6
Mufhirifhiri u re afha pfuloni, Hune na zhamba masiari na vhusiku. Na kandekanya pfulo nga khwanḁa dzanu. No hangwa u ḁhonifha mulisa.	9 12
Pfuloni dzanu a hu na vkhudo. Ho anwa matope na zwi shushaho. Musi no ralo u ḁfihoma matope. Ni ongolela mikosi mihulu.	15
U bvafhi mulisa wa tshilidzi? Ane a ni khada o vhoḁholowa. Mililani yanu ya matope. Na tshimbila ni kha zwivhuya.	18

- 2.3.1 Murendi u fanyisa pfuloni na ngafhi? (2)
- 2.3.2 Murendi u ri kholomo idzi dzi ita zwifhio musu dzi pfuloni? (3)
- 2.3.3 Kholomo idzi murendi u dzi fanyisa na vhafhio? (2)
- 2.3.4 Nga mitaladzi i sa fhiri miḁanu, Sumbedzani vhuḁipfi ha murendi kha tshirendo itshi. (4)
- 2.3.5 Mulisa wa tshilidzi hu ambiwa nnyi? (1)
- 2.3.6 Ndi ngani kholomo idzi dzi tshi dzulela u lwa mafuloni? (3)

[15]

2.4 Vhalani tshirendo tshi re afho fhasi u ri ni do kona u fhindula mbudziso dzi no do tevhela:

Gonitshedza	
Naho musu wo kavha afha, Phapha dzau dzi tshi lelema, Vhutswu hau vhu tshi nga dzinga, U gonitshedza.	3
Gogo le wa kuvhatedza, Li tevhelaho ndila yau, Wa vha takula nga phapha, Musu u kha u tenga vhuse.	6
Musu u tshi dzunguluwa, Makumba a ne wa kudzela, Ndi musukuvhutshilo.	9
Musuku u munwaho na muvhili.	12
Vha sedzesaho mishumo yau, Vha awela nga u edela khofhe. Nge vha tama makumba au. Wa ralo u thuvhula mathenga.	15

2.4.1 Ndi figara-de kana tshifanyiso-de tsha muhumbulo tsho shumiswaho kha mutaladzi wa 3 tshitanza tsha u thoma. Talutshadzani zwine tsha amba zwone. (2)

2.4.2 Kha itshi tshirendo, musuku u fanyiswa na mini? (2)

2.4.3 Ndi zwifhio zwine goni la ita uri li tsireledze vhana vhalo? (2)

2.4.4 Dzinga ndi mini? (2)

2.4.5 Nani pfanapeledzo ya tshitanza tsha vhu. (4)

2.4.6 Gogo le gonitshedza la kuvhatedza ndi gogo-de? (2)

2.4.7 Vhathu vha tevhedzaho mishumo ya goni ili vha fhedza nga u ita zwifhio? (1)

[15]

GUMOFULU LA KHETHEKANYO YA A: [40]

KHETHEKANYO YA B

**MBUDZISO 3
LITAMBWA**

Zwo Itwa: A.M. Mahamba

Fhindulani mbudziso dzi tevhelaho nga vhudalo:

- 3.1 Vho-Gumani vha vhonala sa mubvumbedzwa-de kha dīrama iyi yashu? Sengulusani. [30]

KANA

- 3.2 “Zwi farisani, nangwe nde ndi shavhe vha do di nngwana maano ndi enea a u tou tuwa na riwananga na vhone vhaloi khathihi. Mutumbu wanga ndi divha uri u do vhona mboni.”
- 3.2.1 Ndi nnyi a ambaho mafhungo aya? (1)
- 3.2.2 Ndi ngani muambi a tshi ri nangwe ndi shavhe vha do di nngwana? (2)
- 3.2.3 Maano a no ambiwa afha ndi maano-de. (2)
- 3.2.4 Muambi a ambani a tshi ri u tuwa na riwana wawe na vhaloi khathihi? (2)
- 3.2.5 Nwana na vhaloi vha no ambiwa afha ndi vhonny? (3)
- 3.2.6 Ndi ngani avho vhañwe vhathu vhe na bula afho nthu hu tshi pfi ndi vhaloi? (4)
- 3.2.7 Iyi dīrama ndi ya lushaka lufhio lwa dīrama? Ndi ngani ni tshi ralo? (5)
- 3.2.8 Ni a tenda uri vhuloi vhu hone kha dīrama iyi? Ndi ngani ni tshi ralo? (6)
- 3.2.9 Ndi zwifhio zwe Vho-Gumani vha ita musi vha tshi fhedza u remekanya vhathu? (2)
- 3.2.10 Ndi zwone naa zwauri Nnditsheni o rwiwa nga thamu nowa ha mbo di vha vhulwadze? (3)

GUMOFULU LA KHETHEKANYO YA B: [30]

KHETHEKANYO YA C**MBUDZISO 4
NGANEA**

Mitshefo ya wa: A W Magau

Fhindulani mbudziso dzi tevhelaho:

- 4.1 Kuḁano nanzhi kha nganea iyi yo vhangwa nga Ntsundeni. Tikedzani Jikumedzwa ili no ḁisendeka nga nganea iyi. [30]

KANA

- 4.2 “Ya, ndo humbula zwino. Tsha khwine kha ri gagamise hoyi u mufu ri mu pose hangei lukomboni lwa tsimu ya Vho-Matambule muedzini wa Tshikudini. U tou ḁiisa mapholisani a zwi pfali.”
- 4.2.1 Ndi nnyi muambi wa aya mafhungo? (1)
- 4.2.2 Mufu ane a khou ambiwa afha ndi nnyi? (1)
- 4.2.3 Ndi ngani avha vhathu vha tshi toḁa u posa mufu uyu tsimuni ya Vho-Matambule? (4)
- 4.2.4 Ndi ngani avha vhathu vho vha vha sa toḁi u vhiga mufu mapholisani? (4)
- 4.2.5 Neani fhethuvhupo ho shumiswaho kha nganea iyi ni tikedze phindulo yaḁu nga tsumbo dzo teaho. (3)
- 4.2.6 Laḁani o rambelwa mavemu nga nnyi? Nahone, muthu uyo o vha a tshi khou zwi itela mini? (3)
- 4.2.7 Bulani zwithu zwiraru zwe zwa dina Vho-Matambule nga ḁwambo wa samba la u via. (3)
- 4.2.8 Ndi ngoho naa uri Vho-Matambule vho vha vha tshi khou lowa Vho-Mutshekwa milenzhe? Talutshedzani. (3)
- 4.2.9 Ndi ngani Ntsundeni a tshi dzhiwa sa muanewa muluḁanyi kha nganea iyi? (3)
- 4.2.10 Ndi ngani Vho-Matambule vho ri u farwa Vho-Mutshekwa vha takala? (2)
- 4.2.11 Ndi ifhio ndaela ye mufumakadzi wa Vho-Malabi a ri Vho-Matambule vha ite kha Ntsundeni? (3)

GUMOFULU LA KHETHEKANYO YA C: [30]

GUMOFULU: 100

MAGUMO